

Nya Zeeland

Ingen opinion för legalisering

Syntetisk cannabis är numera tillåtet i Nya Zeeland och cannabislobbyn vädrar morgonluft. Men varken folkopinionen eller det politiska etablissemanget är för en legalisering.

Text Pelle Olsson© (publicerat i Narkotikafrågan nr 2/2014)

Det är en underbar sommardag, några dagar före jul, när jag kliver in i butiken. Mitt leende besvaras inte av den kinesiske mannen bakom disken. Jag är alldeles för gammal för att vara kund. Dessutom har jag en kamera på magen. Affärsinnehavaren inser förstås att jag bara kommit för att snoka.

Butiken ligger mitt på den stora affärsgatan Victoria street i centrala Hamilton. Ändå finns det inga skyltar utanför och i skyltfönstret är det tomt. Sådana är nämligen föreskrifterna. Ingen reklam får förekomma. På hyllorna står enstaka förpackningar med rökippor, men mest färgglada paket.

– Cigarettpapper, förklarar kinesen ur mungipan när jag frågat två gånger.

– Och själva produkterna? säger jag.

Mannen skakar på huvudet.

– Jag skulle vilja titta på dina varor.

Inget svar.

Jag pekar på de stora stängda skåpen bakom mannens rygg.

Kinesen rycker fram en papperslapp som han inte släpper taget om. Det är en handtextad prislista på de droger som säljs. Jag känner igen namnen från Holländska coffee shops: Afghan, Skunk, Libanes... Efter fem sekunder stoppar han tillbaka papperet under disken.

Eftersom jag inte ska köpa något kommer inte skåpet att låsas upp, är budskapet.

Jag går ut på gatan.

– Tack så mycket, säger kinesen och verkar lättad över att jag lämnat honom i fred.

Det jag fått bevittna är en licensierad butik för försäljning av syntetiska droger. Enligt biträdande hälsominister Peter Dunne är detta en ”världsledande lagstiftning”. ”Ingen annan har gjort något liknande”, säger han till dagstidningen The Southlands Times 24 maj 2013. ”Vad vi vill åstadkomma är att legal high-industrin måste bevisa att deras produkter är säkra och att det är de som får bära kostnaderna för testningsprocessen, inte skattebetalarna.”

Legalisering av syntetisk cannabis

– För att förstå den här reformen måste man gå tillbaka i tiden, säger kriminalinspektör Stuart Mills. Han är samordnare för den nationella narkotikaunderrättelsebyrån, ett samarbetsorgan för polisen, tullen och hälso- och sjukvården.

Mills förklarar att tidigare var syntetiska cannabinoider inte illegala. De såldes helt lagligt i uppåt fyra tusen småbutiker. Några grupper av dem narkotikaklassades, men det kom hela tiden nya substanser som undgick lagstiftningen. 18 juli 2013 trädde Psychoactive Substances Act i kraft. Där förbjuds alla de här produkterna. Undantag ges tillfälligt för substanser som har en ”låg skadenivå”. Det är vissa syntetiska cannabinoider som bedöms ha mild effekt men även produkter som inte alls påverkar cannabisreceptorerna i hjärnan som koffein och guarana. Åldersgränsen är 18 år.

– Drygt 40 tillfälligt godkända substanser finns på myndigheternas lista, säger Mills, men dessa måste nu tillverkaren bevisa att de är ofarliga, vilket kommer att granskas av en expertkommitté. Om det förekommer rapporter om större biverkningar, till exempel kräkningar eller illamående blir de förbjudna.

I början på året togs fem produkter bort från den godkända listan. Det betyder ändå att flera varianter av syntetisk cannabis, eller andra ämnen som påverkar cannabisreceptorerna i hjärnan på samma sätt som cannabis, är lagliga i Nya Zeeland. Samma slags produkter betraktas som ett stort problem inom EU.

Reformen röstades igenom av en stor majoritet i de nya zeeländska parlamentet, alltså även av regeringspartiet Nationalistpartiet som anses lite mer konservativt i narkotikafrågor än det största oppositionspartiet Labour. Enligt hälsoministeriet har resultatet var mycket bra. 95 procent av alla försäljningsställen är stängda. Januari 2014 finns 150 butiker som har licens att sälja syntetiska droger och antal olika droger i butikerna har sjunkit från omkring 200 till 42.

– Tanken bakom är att folk kommer att använda de här produkterna i vilket fall, säger Mills. Då är det bättre att de har en låg skadenivå i jämfört med andra. Vi provar oss fram medan resten av världen förbjuder alla de här substanserna.

Ute i kommunerna är man inte så positiva. En sökning på nätet visar protester och vittnesmål om unga människor som skadas av syntetisk cannabis. Om det råkar vara en laglig eller olaglig variant verkar inte gå att avgöra, då gränserna och bevisen när förbudet inträder är oklara. Många söker vård, bland annat för njurskador. Det rapporteras också om våldsbrott kopplade till syntetisk cannabis. En mamma i staden Cambridge med en son som nästan dött av den tillåtna drogen intervjuas i dagstidningen Waikato times 20 dec 2013:

”Vi har gått igenom en mardröm”, säger hon. ”Om vi inte hade fått in vår son på behandling hade vi antagligen förlorat honom.”

Hon konstaterar att försäljarna visserligen inte gör nåt olagligt, ”men moraliskt sett gör de väldigt mycket fel.”

Stuart Mills berättar att det inte finns någon opinion i parlamentet för legalisering av cannabis. Det som har hänt i USA, där två delstater släppt cannabis fritt, har inte påverkat debatten. Ett par spektakulära olyckshändelser har däremot bidragit till att både politiker och allmänhet fått upp ögonen för drogens skadeverkningar.

Den ena skedde i september 2010 då två personer som omkom när ett plan med fällskärmschoppare kraschade. Två av instruktörerna på planet var påverkade av cannabis och det ansågs att deras agerande hade bidragit till dödo lyckan. En större katastrof var när en varmluftsballong störtade i januari 2012. Den rutinerade 53-åriga ballongföraren hade rökt cannabis. Alla elva ombord dog.

Behandling löser inte problemet

Mike Sabin arbetade som polis tolv år, mestadels som drogbekämpare, men slutade när han insåg hur lite han kunde påverka sitt arbete som vanlig kriminalpolis. Istället startade han ett företag som arbetade med utbildning inom narkotikaområdet och för bättre politiska lösningar. Det ledde i sin tur att han engagerade sig politiskt och valdes in som parlamentsledamot för Nationalistpartiet. Sabin är också styrelseledamot i WFAD, World Forum Against Drugs.

– Jag ville komma åt det stora problemet med metamfetamin i Nya Zeeland, säger han. Sabins analys är att cannabismissbruk har en central roll.

– Droget problemen i ett givet land leder tillbaka till cannabis. Överallt där man har en liberal cannabispolicy har man också en hög incidens av så kallade tunga droger.

Han menar att bland annat USA, Portugal, Holland och Tjeckien är exempel på detta, medan Sverige med en restriktiv politik har färre användare av alla slags droger och färre drogskador.

– Hos oss hävdas att vi ska gå mot en hälsobaserad modell; alltså den modell vi har för alkohol. Skademinskning istället för förbud.

Sabin tror inte att man löser narkotikaproblemen genom behandling. Det bästa är istället att se till det inte uppstår alls eller att man så fort som möjligt slutar med droger när man väl börjat.

För tio år sedan, berättar han, spenderades motsvarande 1,5 miljarder kronor per år på beroendevård inklusive psykiatrisk vård. I år används ungefär 6,5 miljarder utan att resultaten har blivit bättre.

– Vi har fått en behandlingsindustri som ökat engagemanget för klienterna, men som inte gör dem drogfria. Om de skulle bli varaktigt tillfrisknade försvinner de från behandlingen och då uteblir bidragen. Man kan alltså fråga sig om skademinskning-politiken egentligen reducerar skador eller om det skapar en industri som är självuppfyllande.

Som att öppna Pandoras ask

– Tillåter man konsumtion av cannabis är det som att öppna Pandoras ask, fortsätter han. Cannabis är inkörsporten till annan narkotika, men det är inte många som går från alkohol till kokain eller metamfetamin. Visa mig ett enda land där bruket av narkotika har minskat när man har avkriminaliserat narkotikaanvändningen. Det finns inte. Bruket ökar istället.

Ett vanligt argument mot en restriktiv narkotikapolitik är att förbudet har misslyckats att stoppa drogproblemet. Sabin menar att argumentet är irrationellt.

– Lagarna har misslyckats att stoppa stöld eller bedrägerier också. Förbudet påverkar laglydiga medan de som bryter mot lagarna alltid kommer att göra det. I ett civiliserat samhälle måste lagarna sätta upp gränser som fungerar för den stora majoriteten.

Nationalistpartiet fick 47 procent av väljarna bakom sig i valet 2011. De är regeringsparti och klart emot en avkriminalisering av droganvändning. Inom det största oppositionspartiet Labour, 27,5 procent av rösterna, finns det enligt Mike Sabin vissa parlamentsledamöter som är för en sådan reform.

– Men de vet att den allmänna uppfattningen bland befolkningen är emot det. Därför håller de inne med de åsikterna.

Gröna partiet (11 procent) har tidigare motionerat om att avkriminalisera cannabis, men de har insett att det finns en politisk risk att föra fram det för mycket, menar Sabin.

– För vanligt folk är avkriminalisering och legalisering samma sak. Kvantiteten hur mycket man får använda är inte väsentligt, utan det faktum att det är tillåtet .

Gröna partiet

Kevin Hauge, parlamentsledamot sedan 2008, är Gröna partiets talesperson för hälsofrågor

– Jag har alltid varit engagerad i en massa politiska frågor: antiapartheid-rörelsen, miljöfrågor, homosexuellas rättigheter. Tack vare det kom jag i kontakt med Gröna partiet.

Yrkesmässigt har han bland annat varit chef för The Aids foundation i Nya Zeeland och styrelseledamot i den lokala hälsostyrelsen i hemstaden Greymouth.

Drogpolitik anses vara hälsofrågor i partiet istället för juridiska frågor.

– Vi säger att det inte ska vara några straff för personligt bruk, innehav eller odling av ett litet antal plantor. Det är mer än avkriminalisering; det är legalisering.

Gröna partiet undviker dock ordet legalisering eller avkriminalisering i debatterna.

– Vi tycker inte att det är konstruktivt. Istället talar vi om konsekvenser. Det ska inte vara några straff för användning av droger.

– En drogfri livsstil är det bästa, fortsätter han. Men det är inte nödvändigtvis ett problem om du använder någon drog. Partiet är för en harm reduction-modell så behandling ska erbjudas den som vill ha hjälp.

Legaliseringsrörelsen

Det finns många grupper som arbetar för en legalisering av cannabis i Nya Zeeland. NORML, med ursprung i USA, är kanske den mest inflytelserika. En annan är Legalize cannabis party som ställer upp i allmänna val men utan att komma in i parlamentet. En tredje organisation är New Zealand drug foundation med koppling till Georg Soros´ Open Society.

– Det finns folk inom cannabisreform-rörelsen som menar av Gröna partiet borde föra mer oväsen om en reformering av cannabislagarna.

Hauge menar att man istället måste vara mer taktisk. Han lyckades samla alla ledarna för de här organisationerna till ett möte i Wellington i början på 2013.

– Jag sa att det är förödande om alla säger olika saker i debatten. Det ger beslutsfattarna, antingen de är från Labour eller Nationalistpartiet en ursäkt att inte göra någonting. Jag framförde att vi, åtminstone på nationell nivå, ska komma med samma budskap.

Hauge tycker att den nya lagen där man tillåter försäljning av vissa syntetiska droger är ett stort steg framåt.

– Vi försöker gradvis etablera konsensus med ett enda lagligt ramverk som omfattar alla droger. Inklusivt de nya och de som redan finns, cannabis, kokain, heroin, amfetamin, men också tobak och alkohol. Alla dessa ska kunna regleras av ett enda regelverk i proportion till deras skaderisk.

– Du menar att den nya lagen är ett första steg mot legalisering?

– Det kan mycket väl bli det. Jag tror att cannabis kommer att passera tröskeln att vara av låg risk, som det står i den lagen, och kan säljas till alla över 18 år.